

K. P. Kristensen

DE ALMINDELIGE
JYDSKE SKOLEMØDER

1847—1917

AARHUS
AARHUS AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI
1917

DE ALMINDELIGE
JYDSKE SKOLEMØDER

1847—1917

AARHUS
AARHUS AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI
1917

STATSBIBLIOTEKET
REKOMMENDATIONEN

STATSBIBLIOTEKET
REKOMMENDATIONEN

Nærværende lille Hefte pretenderer ikke at være noget Festskrift; endnu mindre gør det Fordring paa at kaldes Skolemødernes Historie, da det dertil er alt for kortfattet og fragmentarisk. Det er tænkt som en Ledetraad for den, der kunde ønske at vide lidt Besked om de Ting, der gennem 70 Aar har optaget Skolemødernes Deltagere, og kende noget til, hvorledes Møderne gennem Tiderne har formet sig. De Oplysninger, jeg har fremsat, har jeg indhentet dels hos ældre Borgere i Aarhus og Omegn, som kan erindre Møderne mange Aar tilbage, og dels i Dagbladenes Arkiver, der beredvilligt har været stillet til min Raadighed.

Jeg bringer herfor saavel mine Meddelere som Bladene min bedste Tak.

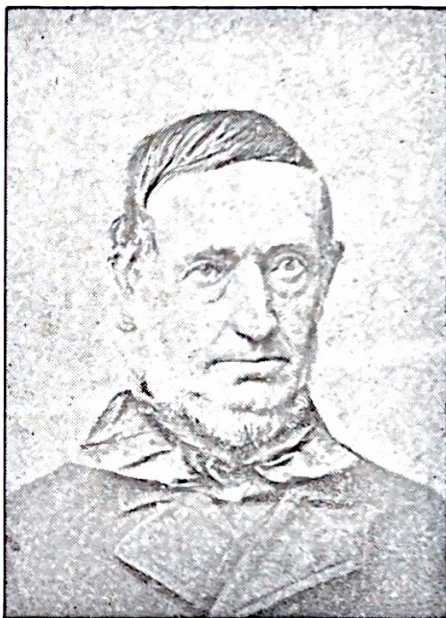
I AARET 1846 afholdtes i Randers et Læremøde, hvorfra der til Viborg Stænderforsamling indsendtes en „Petition“ om at opfordre Regeringen til at tage sig af Skolens Sag. Samtidig udtaltes af flere Deltagere Ønsket om, at der jævnlig „maatte vorde foranstaltet lignende store Sammenkomster, ved hvilke Skolens Livsspørgsmaal kunde bringes paa Bane og diskuteres“.

Næste Aar blev Initiativet taget i Aarhus. I Aarhus Stiftstidende for 6. Marts findes en Indbydelse undertegnet af Lærer *Kofod*, *Elsted*, Lærer *Pape*, Aarhus, og Institutbestyrer *Kraiberg*, Aarhus. —

Lærerne opfordres til at give Møde saa talrigt som muligt, og samtidig indbydes „enhver, der nærer Interesse for Skolens Anliggender“.

Mødet blev efter Bestemmelsen afholdt den 6. Maj 1847 og blev saaledes det første almindelige jydsk Skolemøde.

I første Bekendtgørelse var anmeldt et Foredrag om Skolens Forhold til Kommunen, Kirken og Staten samt et Forslag om at indgaa til Regeringen med et Andragende om Skolens Reform.

Lærer Pape.

Interessant og karakteristisk er det, at de Spørgsmaal, der i vore Dage beskæftiger Skoleverdenen og Gang paa Gang tages op til Drøftelse af skoleinteresserede, netop stod paa det første Mødes Program, og som det ogsaa kan hænde i vore Tider, nøjedes man heller ikke for 70 Aar siden med selve Mødet, men fortsatte Diskussionen i Pressen længe efter; ja, Programmets andet Punkt foranledigede endog en artig Pennefejde forud for Mødet.

Lærer Kraiberg.

Oppositionen kom fra Viby. Lærer *Bering* advarer stærkt imod at søge hen til dette, at Skolen skal blive Statsskole og Lærerne kongelige Embedsmænd, og idet han stærkt pointerer, at „Huset er Skolens Rod“, hævder han, at „skal Folkeskolen svare til sit Begreb, saa maa den hvile paa en folkelig Grundvold“.

Indbyderne imødegik Lærer Bering ret skarpt og fralagde sig med Bestemthed at ville gøre Skolen til en ren Statsskole, men hævdede, at „Folkeundervisningen kun kan fremmes ved Regeringens og Folkets forenede Bestræbelser“.

Debatten fortsattes i mange og omstændelige Artikler, og Bering forfægter sit Standpunkt med Virkning; andre af Skolens Mænd rykker frem, og alle er de imod Bering. Et virkningsfuldt Indlæg kommer fra en Kollega, der har gravet en 6 Aar gammel Opsats frem, som Bering har skrevet i et Skoleblad, og som staar i en grel og morsom Modsætning til det, han nu forfægter; at Polemiken nu og da skæmmes af ret nærgaaende Personligheder, kan ikke undre; det er jo 70 Aar siden. For en opmærksom

Læser er det dog ganske tydeligt, at alle disse brave Mænd har været enige om Maalet: Skolens Fremgang og Trivsel; det er kun Midlerne, der skiller dem.

„Harmonien“s Lokaler husede det første almindelige jydsk Skolemøde. Deltagernes Antal var ca. 70, mest Lærere, men ogsaa „Mænd af andre Stænder var til Stede“, og naar Hensyn tages til Datidens Samfærdselsmidler og andre Forhold, maa det betegnes som et stort Møde.

Institutbestyrer *Kraiberg* aabnede Mødet med et Foredrag om

„Folkeskolens Forbindelse med Staten, Kirken og Kommunerne og uddrog den Slutning, at Skolen maa betragtes som en Statsanstalt, men tillige som et Kirke- og Kommunalanliggende, hvorfor ogsaa Staten har indrømmet disse tvende Institutioner Andel i Skolevæsenets Styrelse. Han opfordrede Lærerne til fortrinsvis at knytte

Lærer Bering.

deres Forhaabninger til Landets Hersker, Folkedannelsens ophøjede Ven og Befordrer, og endte sit Foredrag med den Bøn, at Forsynet vil bevare Hs. Majestæts Liv og skænke ham Kraft til at reformere Folkeskolen saaledes, at den maatte vorde Danmarks Stolthed og bidrage til Fædrelandets Held og Velsignelse.“

Den efterfølgende Forhandling gav til Resultat, at Mødet saa godt som enstemmigt vedtog,

„at man skulde henvende sig til Regeringen for at bønfalde denne om at tage Skolesagen under Overvejelse.“

Man indrømmede, at meget var vundet, hvis det For-

slag, der var kommet fra Viborg Stænderforsamling, blev gennemført, men fandt dog, at det led af væsentlige Mangler, og man holdt sig derfor til det, der 1846 blev vedtaget paa Lærermødet i Randers.

Lærer *Bering*, Viby, fik en ret haard Medfart. Man misbilligede hans Indlæg i Bladene, man nægtede ham „at stille et Mindretalsvotum“, og man udtalte det Ønske, „at ingen Lærer uden den allerstørste Nødvendighed vilde indlade sig i Avisfejde med Hr. Bering“.

Denne opgiver dog ikke sin Sag. I en lang Afhandling i Aarhus Stiftstidende faa Dage efter Mødet rykker han igen i Marken mod *Kraiberg*, som han kritiserer skarpt og retter adskillige Beskyldninger imod. Andragendet til Regeringen, som tænkes sendt rundt til alle Lærere, fra-raader han at underskrive, og han gør saaledes, hvad han kan, for at svække Mødets Resultat.

Efterhaanden ebber Debatten ud; men der har næppe været noget af de mangfoldige Skolemøder, der i de sidste 70 Aar har været afholdt her i Aarhus, som har sat Sindene mere i Bevægelse end dette første; derom vidner blandt andet 15 lange Artikler i Aarhus Stiftstidende for 1847. — I de urolige Aar 1848—49 var det smaat med Skolemøderne; men betegnende for det første Mødes ledende Mænd er det, at netop de var meget med i Tidens Rørelser. De var med, hvor politiske Foreninger stiftedes; de var med i Arbejdet for at udbrede Kundskab om de nye Tanker og Ideer, der groede i Folket, og de var blandt dem, der ivrigt opfordrede alle til i Gerning at vise deres Fædrelandssind.

Lærer *Bering* i Viby retter i en flammende Artikel en Opfordring til alle unge og ugifte Lærere og Seminarie-elever om at ombytte Griffel og Pen med Vaabnet og frivillig melde sig under Fanerne, medens han samtidig paa-lægger alle bosiddende Lærere at samle Beboerne i Skolen

for at berolige og opmuntre dem og navnlig for at udbrede rigtige Oplysninger om Situationen og gendrive alle Slags taabelige Rygter.

I 1850 har Tiden ganske lægt Saarene fra det første Møde. Da ser vi Bering og Kraiberg i Fællesskab ordne et Møde, der varede hele 3 Dage. Det afholdtes den 5., 6. og 7. August og havde samlet 176 Deltagere, „Lærere, Gejstlige og ikke faa Mænd i andre Livsstillinger“.

En Mængde Spørgsmaal blev debatteret, og alle var de som skaaret ud af et Nutidsmødes Program: Religionen i Skolen, Tilsynet, Uddannelsen, Ansættelsesmaaden, Fællesundervisning for Drengene og Piger m. m. m. — Efter Pressens Udtalelser synes Mødet at have været meget vellykket. En Korrespondent til Aalborg Avis skriver:

„Dersom de hjemvendende kunde meddele deres Medborgere en Del af den Inderlighed og Varme, der gennemstrømmede Forsamlingen, da turde den Tid næppe være fjern, da alle, Lærere og Ikke-Lærere, trofast rakte hinanden Haanden for at virke til det værdige Maal: at fremkalde en dansk Folkeskole i Aand og Sandhed“.

I 1851 afholdtes i København et stort Møde, hvor Bølgerne gik højt angaaende Skole og Kirke. Pressen fremhæver Kraiberg og Bering som to af Mødets bedste Talere, og da Dønningerne fra Mødet gik viden om og ogsaa naaede Aarhus, er det ikke underligt, at de to Mænd samlede et stort Møde her om Skolens Sag.

Dette resulterede i, at man fremhævede, at Reformer trængtes der til paa mange Omraader; men Hovedformaålet maatte man ikke forflygtige eller tage af Syne: *En bedre Skole!*

Det følgende Aar foretog *Frederik VII* en Rejse gennem Jylland, og under hans Ophold her i Aarhus fik Lærerne *Kraiberg* og *Østergaard* Audiens for at frembære Skolens

og Lærernes Krav for Landets Konge. De mindede Majestæten om det Andragende, Landets Lærere havde indsendt straks efter hans Tronbestigelse, og som Kongen da havde modtaget meget velvilligt og besvaret med et Løfte. Treaarskrigen havde vel været Skyld i, at der endnu intet var udrettet for Folkeskolen; men nu haabede Lærerne:

„at Tiden var der, da Skolens og vor Trang skal vorde fyldestgjort, og dette Haab bygger vi fornemmelig paa Dem, elskede Konge! De har brudt de ydre Lænker, der endnu trykkede Folket. De vil ogsaa bringe Lyset, uden hvilket Frihedstræet ikke kan blomstre, til at skinne stedse klarere selv i de lave Hytter under de straadækte Tage“.

Saaledes citeres Slutningen af Kraibergs Tale til Kongen, og denne modtog Deputationen meget naadigt og svarede efter Datidens Optegnelser saaledes:

„De ved, at jeg elsker mit Folk, og at dets Oplysning og Lærerstandens Vel ligger mig varmt paa Hjerte. Naar derfor det Løfte, De har bragt mig i Erindring, endnu ikke er bleven opfyldt, da maa dette for største Delen tilskrives Krigen, der har grebet saa forstyrrende ind og foranlediget, at mange Sager — og blandt disse ogsaa Skolesagen — er blevet udsat længere, end jeg ønskede. — Nu, da Freden er vendt tilbage, er min Stilling til Sagen anderledes end den Dag, da jeg udtalte Løftet. Som konstitutionel Konge beror Afgørelsen ikke paa mig alene. Imidlertid lover jeg Dem, at jeg skal benytte min Indflydelse til at fremskynde Ordningen af dette vigtige Anliggende og berede Lærerne en heldigere Stilling. Efter min Hjemkomst fra denne Rejse skal jeg tale med min Kultusminister desangaaende, og jeg venter, at et Lovforslag vil blive forelagt Rigsdagen. Dog lad alle, der interesserer sig for Sagen, være forberedt paa, at dens

Afgørelse muligen endnu kan kræve Tid; den griber ind i mange andre Forhold og kan let støde paa uventede Hindringer. Men skulde der end endnu hengaa nogen Tid, saa er det mit Haab — og jeg tilsiger Dem, at jeg skal bidrage mit til dette Haabs hurtigste Opfyldelse — at Skolens retfærdige Sag endelig engang skal sejre. — Jeg befaler Dem Gud og forsikrer Dem, at den danske Lærerstand ejer i mig en trofast Ven! Gud være med Dem!“

Deputationens Henvendelse og Kongens gode Ord var det Emne, der vandt mest Interesse paa Skolemødet i 1852.

3. Pinsedag 1853 vedtoges paa Skolemødet, hvor man drøftede *Madvigs* Forslag til en ny Skolelov, at man her i Aarhus i August Maaned samme Aar skulde søge afholdt et for hele Landet almindeligt Skolemøde, og saa betydningsfuldt syntes ovennævnte Forslag at være, at man havde tænkt sig Mødet vare fra Mandag til Lørdag, og at det forud bestemtes, at alle Forslag til Behandling skulde indleveres og affattes som Ændringsforslag til *Madvigs* Udkast.

Der blev intet af dette Møde. Koleraen kom! Den 12. August, der var tænkt som Mødets sidste Dag, var allerede 55 Personer her i Aarhus bortrevet af denne frygtelige Gæst, saa det er forstaaeligt, at Mødet blev aflyst.

I de følgende to Aar drøftede man ivrigt paa Møder det Lovforslag, som sluttelig blev lagt paa Rigsdagens Bord, og blandt Indbyderne til et større Møde i Aarhus i 1855 ses for første Gang *Lars Bjørnbak*.

Aaret efter kom saa Skoleloven, og var den end ikke ideel, saa vakte den dog Glæde i vide Kredse, og det fremgaar af Datidens Presse, at Forældre og Lærere mange Steder med Interesse tog fat paa at føre den ud i Livet.

I Slutningen af 50erne er det *Kraiberg* og *Bjørnbak*,

der stadig fører an. Som de praktiske Mænd, de var, tog de nu Detailspørgsmaalene op. — Man debatterede Emner som „Undervisning i Regning og Skrivning“, „Balslevs Lærebog kontra Balles“, „Gymnastikundervisningen paa Landet“, „Afskaffelsen af de latinske Benævnelser i Grammatiken“ osv. — Saa godt som altid var det Kraiberg og Bjørnbak, der indledede Forhandlingerne, og de holdt sig da heller ikke stadig til „de smaa Ting“, men førte

Lars Bjørnbak.

Tilhørerne ud, hvor Horisonten var videre. — Bjørnbak fremførte sin Yndlingstanke „en højere Landboskole“, og den blev varmt og interesseret debatteret. Spørgsmaalet „Lærere i Folkeskolen“ blev ogsaa behandlet og i Forbindelse hermed „Indførelsen af kvindelig Haandgøring i Folkeskolen“. Skolemødet sluttede sig varmt til Tanken, skønt der lød advarende Røster om Fagtrængsel allerede i disse Tider.

1860 var „Skandinavismen“ paa Mødets Program, og der var stærke Ønsker oppe om en inderligere Forbindelse mellem Broderlandene. Det virksomste Middel til at fremme en saadan maatte være et nøjere Kendskab til Sprogene, og Mødet vedtog derfor en Resolution, der kraftigt udtalte sig for Indførelsen af Undervisning i Svensk paa Seminarierne og i de lærde Skoler.

Et Emne vender man stadig tilbage til — forøvrigt det Emne, der gennem de forløbne 70 Aar oftest har staaet paa Mødernes Program — „Hjem og Skole“; det optager Sindene, og det kalder baade Forældre og Lærere til; om dette taler man sig varm og begejstret, og her havner

man, saa ofte det foreliggende Spørgsmaal har den ringeste Forbindelse dermed.

Emner som „Den indbyrdes Undervisning“, „Børnetugten“, „Skal man vænne Børnene til Kirkegang“, fører stedse Møderne over i Betragtninger angaaende Spørgsmaalet om, hvorledes man bedst skal paavirke Børnene i Skolen og hjemme. — Møderne var ikke store i disse Aar. Var der mødt 100 Deltagere, blev det anset for godt, og det bemærkes enkelte Gange med øjensynlig Glæde at der ogsaa var kommen adskillige Damer til Stede. Publikum var vist nogenlunde lige- lig fordelt mellem Land og By; adskillige kendte Aarhusborgere hørte til Stamgæsterne, og Konsul *Mørch* var jævnlig Dirigent under Forhandlingerne. Disse havde et alvorligt og stilfærdigt Præg, og Møderne sluttede ofte med Bøn og Salmesang.

Højskoleforstander Nørregaard.

Skønt Kraiberg og Bjørnbak arbejdede ivrigt for at gøre Skolemøderne saa indholds- rige og tiltrækkende som muligt — hvorfor de forøvrigt ofte modtog varme Taksigelser — synes det dog, som det har knebet med at holde Interessen vedlige, og det er antagelig i Erkendelse af, at der trænges til nye Impulser, at Skolemødet i 1862 vedtager at søge afholdt et stort *nordisk Skolemøde* i 1864 og udtaler Ønsket om at faa nedsat en Komite, der skal tage Forberedelserne i sin Haand; denne Komite blev ogsaa dannet Aaret efter; men det gik som for 10 Aar siden. Det forberedende Arbejde blev spildt; Krigen kom i 64, Nationen følte sig lammet, og foreløbig tænkte ingen paa at starte større Møder. De,

der blev afholdt i Tiden fra 63 til 68, var kun smaa og beskedne og har næppe sat mærkbare Spor i Aarhus og Omegn.

Fra Aaret 1869 faar Møderne en ganske anden Karakter. I nogle Aar er det rene Massemøder; der tales endog om ca. 2000 Deltagere; og karakteristisk for dem er det, at de Spørgsmaal, som ikke tidligere havde vakt megen Interesse, og som i de senere Aar ogsaa er blevet behandlet med en vis Lunkenhed — Valg af Bestyrelse for Møderne — giver Anledning til lange og hidsige Forhandlinger.

Vil man vide, hvorfra den friske Vind blæser, der sætter saadan Fart i de jyske Skolemøder, ja, da kan man endnu faa Besked hos ældre Folk her i Aarhus og Omegn; mange af dem bevarer endnu friske Minder om de livlige til Tider stormende Møder, der i deres Ungdom afholdtes i Haandværkerforeningen eller i Forsamlingsbygningen paa Østergade; men ogsaa Dagbladenes Referater giver udmærket Underretning, og af dem fremgaar det med al Tydelighed, at Vinden blæser fra to Hjørner, fra Viby og fra Thestrup. Det er de to højtfortjente Mænd, Højskoleforstander *Bjørnbak* og Højskoleforstander *Nørregaard*, der skal have Æren for dette store Opsving. Var de end i mange Maader forskellige, saa lignede de hinanden i Energi og Begejstring for deres Sag, og det er forstaaeligt, at Møderne, som altid i disse Tider kunde regne med begges Nærværelse, virkede tiltrækkende paa interesserede Skolemænd Landet over. Foruden adskillige Rigsdagsmænd, der var stadige Deltagere og som oftest med i Debatten, nævnes ogsaa en Række Mænd, hvis Navne gennem mange Aar har haft en god Klang blandt alle skoleinteresserede. Fra Købstadskolen: Kraiberg, Pape, Østergaard; fra Landsbyskolen: Steensgaard, Lisbjerg, Møller, Lee, Dall, Aale, Sauter, Weiersøe; fra Højskolen foruden

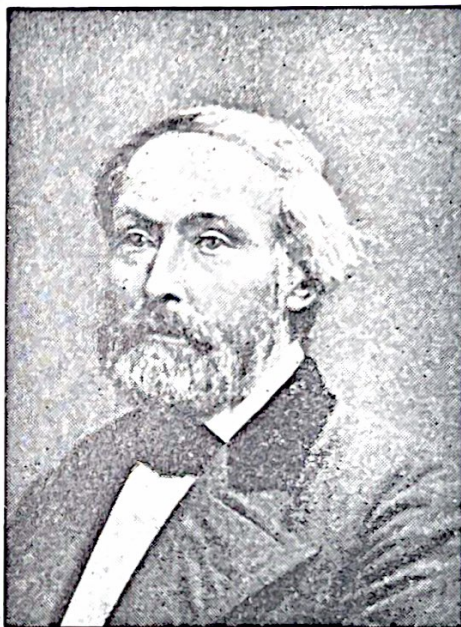
de nævnte: Rosendal, Bojsen, Baagø og mange flere. Desuden levede Forældrene snart med i Møderne og deltog ivrigt i Debatten.

Det Spørgsmaal, som i disse Tider navnlig satte Sindene i Bevægelse, og som ret ofte gav Anledning til, at Møderne sluttede paa en noget stormfuld Maade, var „Statsskole og Friskole“. Konsul Mørch, der som Regel var Dirigent, har ikke haft noget let Hverv. Uparlamentariske Ytringer hørte ingenlunde til Sjældenhederne, utilslørede Personligheder dryppede ogsaa med, og særdeles kraftige Indlæg, der rigtig kunde vække Modstrid, ser man meget ofte anført. En bekendt Landstingsmand fremdrog saaledes ved en Debat om ovennævnte Emne, at

„et Skoledistrikt selv maatte have Lov at kalde sin Lærer, selv bestemme hans Løn og selv give ham hans Afsked“; han haabede, „at Bonde-

standen inden 20 Aar vilde have frigjort sig for at være trælbundet i Statsskolen“.

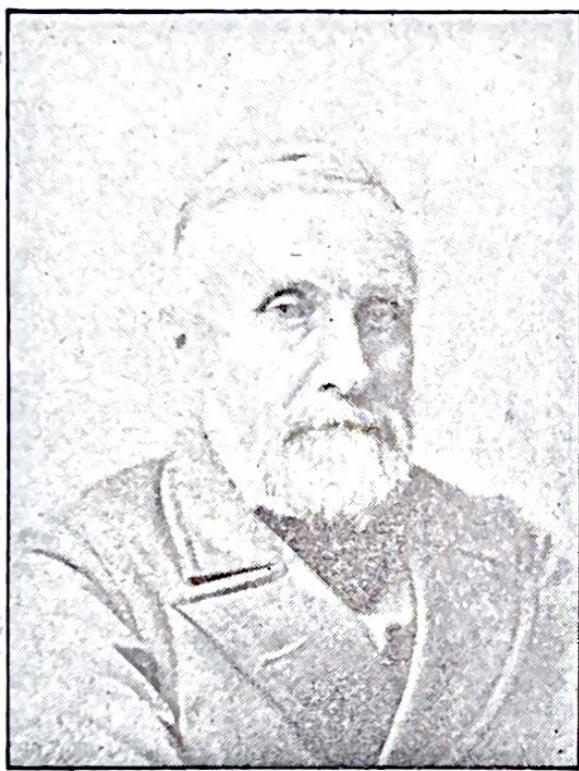
1872 foreligger et Skolelovsforslag fra Kultusminister Hall. Baade Bjørnbak og Nørregaard indleder Skolemødets Forhandlinger om dette, og deres Tanker og Ord kalder en Mængde Talere frem og fra højst forskellige Samfundslag. Rigsdagsmænd, Præster, Lærere, Gaardmænd og Haandværkere deltager ivrigt, og længe varer det, inden man bliver færdig. Skærsliber Johansen, der endnu mindes tydeligt af det ældre Aarhus, gav ved denne Lejlighed en drastisk Skildring af Aarhus tre Folkeskoleformer, der vakte megen Munterhed i den store Forsamling. Hver af de to

Lærer Steensgaard.

Førere havde sin store Del af de mange Hundrede Deltagere, der særlig hyldede hans Mening og fulgte ham i alle Afstemninger; det var ikke den Gang som saa ofte i danske Forsamlinger, at man uinteresseret holdt sig tilbage og undlod at lægge sin Stemme i Vægtskaalen; nej, man var varm, man var med og det selv de mindreaarige; ved en bestemt Lejlighed klages der af de overvundne over, at Børn har deltaget i vigtige Afstemninger.

Lærer Weiersøe.

At saadanne Møder vækker Opmærksomhed er rimeligt, og de benævnes da ogsaa fra 70-ernes Begyndelse „De almindelige jyske Skolemøder“. Paa et af de stærkest besøgte opkastedes det Spørgsmaal, om de burde kaldes Lærermøder eller Skolemøder. Spørgeren maa have været en modig Mand, og har han haabet ved en Navneforandring at faa Møderne til at skifte Karakter, da har han følt sig grundigt skuffet; thi det blev

med et knusende Flertal vedtaget, at Navnet som hidtil skulde være „Skolemøder“.

I flere Aar gaar Bølgerne højt om noget nær det samme Spørgsmaal. Skifter det end Form og hedder „Kundskab og Liv“, „Det gamle og det nye“ eller „Den offentlige Kommuneskole“, saa kommer dog de samme Tanker frem, og de samme Stridspunkter dukker op; de staar som Skær, hvormed Forhandlingens Strøm skummer og bruser og til Tider kan true med at vælte Fartøjet. Et Par Gange skiltes man vistnok i Vrede; men som oftest var Uenigheden dog ikke større, end at man kunde mødes til en munter Fællesspisning efter de overstaede Besværligheder.

I 1878 har Mødet et ganske særligt Præg.

Forsamlingsbygningens store Sal var overfyldt, og Forhandlingerne varede 5 Timer med en ganske kort Pause. Der er kun anført et eneste Emne „Grundtvigs Højskole i Sorø“. *Nørregaard* indledede. Han skitserede Skolens Plan og hele Indretning, anbefalede stærkt Tanken og Stedet og paaviste Akademiets rige Midler, som her kunde faa den smukkeste Anvendelse. — Han mente, at Skolen burde være en Statsskole med en Direktør og 10 Lærere, og hævdede, at det maatte blive nødvendigt, at Eleverne bestod en Optagelsesprøve. Højskoleforstander *Bojsen* syntes godt om Tanken, men vilde ikke have nogen Statsskole; et saadant Foretagende burde bæres frem af Folket. Højskoleforstander *Viggo Bjørnbak* imødegik skarpt sine to Kolleger og hævdede, at det omtalte hverken angik Folket eller Staten, men kun vedkom Grundtvigianerne. Skønt Emnet var et for „det almindelige jydsk Skolemøde“ særegent og i og for sig ikke kunde rangeres ind under Begrebet „Statsskole og Friskole“, saa var dog efter de tre første Talere Stemningen anslaaet, Folket delte i de vanlige to Lejre, og Diskussionen blev baade lang og varm. Man skiltes dog i Fred og Fordragelighed og sluttede med kraftige „Lever“ for Talerne.

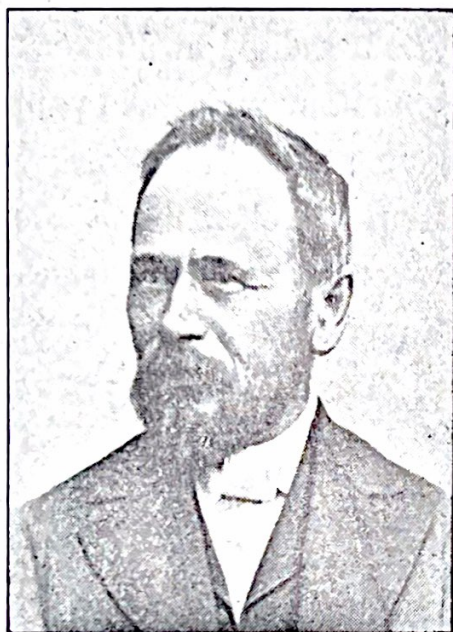
For en Tid har Møderne nu kulmineret. Deltagernes Antal bliver mindre og mindre og Stemningen mere mat. To Aar i Træk drøftede man *Fischers* Skolelovsforslag, og blandt Talerne nævnes foruden en Række af Lærere Rigsdagsmændene *Rasmussen*, *Lisbjerg*, *Højmark*, *Simon Andersen*, *Jens Busk* og flere. Forhandlingen angik og interesserede vel nok Lærerne mest, hvilket ogsaa kunde siges at være Tilfældet med Emner som „Kaldelsesmaaden“, „Afskaffelse af Lærebogen“, „Lønninger“ osv. — under Debatten om det sidste nævntes for første Gang paa Møderne de flydende Skolepenge — og det er derfor rimeligt, at visse Kredse af Forældrene ikke har følt sig meget tiltrukket af disse Møder.

Sikkert af denne Grund blev der i 1882 holdt et rent Friskolemøde. Man samledes i Haandværkerforeningen, og *Baagø*, *Thestrup*, dirigerede.

Dette Møde har Interesse som et Slags Supplement til Pinsemøderne, som disse formede sig netop paa denne Tid, da man ogsaa her kom stærkt ind paa Lønningssagen.

Pastor *Brücker* indledede om Friskolelærernes Stilling og hævdede med stor Kraft, at de sultede; han slog fast,

Overlærer Olsen.

at de maatte lønnes anderledes, hvis Friskolen skulde bestaa. Baade *Nørregaard* og *Baagø* støttede ham; men han blev imødegaaet af *Morten Eskesen* og *Rasmussen*, *Lisbjerg*, som fandt, „at det vilde være grueligt, om det skulde komme til alvorlige Forhandlinger om, at der i vore Friskoler skulde indføres Gager som i Statsskolen“.

Møderne, der som sagt var blevet mindre og mindre i nogle Aar, truede med helt at gaa i Staa. 1883 var der saaledes slet intet. Men atter kommer der et Opsving, og igen er det enkelte Mænd, der ved deres Iver og Arbejde for Sagen faar denne i Trit paany. Overlærer *Olsen*, som Aarhus Skolevæsen paa saa mange andre Omraader skylder saa meget, blev valgt ind i Bestyrelsen; han blev ret snart Formand og gjorde som saadan en saa kraftig Indsats, at Møderne igen blev det, de havde været, virkelige Skolemøder, hvor Forældre og Lærere samledes om den store fælles Opgave. — Han blev støttet af mange Kolleger.

Lærer *Gundesen* skrev smukke Sange til Møderne, Sanglærere og Gymnastiklærere gav Møde med Skolernes Elever

til Underholdning og Belæring for Mødets Deltagere, og endelig fik han i Lærer *A. Müller* en idérig og utrættelig Hjælper.

I mange Aar virkede Overlærer Müller som Mødets Sekretær og efter Overlærer Olsens Afgang som dets Formand, og i begge Egenskaber har han udført et Arbejde, som mindes af Mødedeltagerne med varm Tak.

Allerede 84 og 85 gik det godt frem. *Herman Trier* holdt et udmærket Foredrag om den første Undervisning; dette satte Aaret efter Frugt i en Forhandling, hvor der blev slaaet stærkt til Lyd for noget nyt, Anskuelsesbilleder i Skolen. Stiftsprovst *Sørensen* holdt et Foredrag om Religionsundervisning, der i lige Grad tiltalte Forældre og Lærere, og for første Gang klang de klare Børnestemmer i 1884 paa Skolemødet. Det var Lærer *A. Müller*, der efter et indledende Foredrag om Sangundervisning, førte sine Smaapiger frem. De sang saa kønt og gjorde saadan Lykke, at de blev bedt om at komme igen ad Aare. Gang paa Gang i de følgende Aar sang Børn fra Aarhus Folkeskole ved Pinsemøderne, og saa meget er dette faldet i Tilhørernes Smag, at Børnesangen gennem næsten en Menneskealder har været og sikkert langt ind i Fremtiden vil blive et fast Punkt paa Programmet.

Det var dog først i 1886, at det store Omslag kom. Der havde den Gang været nogen Uoverensstemmelse om Stedet, hvor Mødet skulde holdes, idet nogle af Bestyrelsen holdt paa Haandværkerforeningen, andre paa Forsam-

Overlærer Müller.

lingsbygningen. En kort Tid saa det ud til et større Skisma men Sagen trak sig dog i Lave, og man kom til det udmærkede Forlig at holde Møde 2 Dage i Stedet for 1. Den ene Dag skulde da Mødet være i Haandværkerforeningen og den anden Dag i Forsamlingsbygningen. Saaledes gik det nogle Aar; det varede dog ikke længe, inden det hele samledes paa Østergade; men de to Dage har man holdt fast ved.

Naturligvis skulde der gøres noget ekstra for at faa Folk til at komme til Møde to Dage i Træk, og der blev da ogsaa taget alvorligt fat. Det lykkedes Bestyrelsen at opnaa den Begunstigelse hos Statsbanerne, at Mødedeltagerne fik Lov at rejse hen og hjem for Enkeltbillets Pris; ligeledes tog den sig paa at skaffe billigt Kvarter, og det blev en betydelig Historie i de kommende Aar; der har været Tider, hvor Mødets Sekretær har haft over 250 Ekspeditioner af den Art. Der blev arrangeret Seksa og selskabeligt Samvær i Vennelyst som oftest i Forbindelse med Bal, saa Deltagerne vidste, hvor de skulde finde hverandre om Aftenen mellem de to Dage, og endelig blev der ved Hjælp af Bogtrykker Backhausen udstillet righoldige Samlinger af Skolemateriel, som sikkert har bidraget ikke lidet til at vække Sansen for velforsynede Skolelokaler baade hos Forældre og Lærere. — Man maa dog ikke tro, at Bestyrelsen tabte det egentlige af Syne. Udmærkede Foredrag, der i langt højere Grad end tidligere fæstede Øjet paa Barnets Behov, findes stadig paa Mødernes Program og er Genstand for varm og interesseret Debat, hvori baade Forældre og Lærere ivrigt tager Del.

Herman Trier taler om Sløjdens Betydning, *Lærer Vaaben* om Hverdagsskolegang, *Kommunelæge Hertel* om Børnenes Holdning og Stilling under Arbejdet, *Paalmann* om sin Skrivemetode og en anden Gang *Nehm* om sin. Et Møde stod i den Grad i Barnets Tegn — for saa vidt

som alle Mødets Emner behandlede de Ting, der særlig tiltaler Børnene — at der foruden en smuk Opvisning baade i Sang og Gymnastik af Børn fra Skolerne, blev ført en lang Forhandling om Sangundervisning i Folkeskolen — indledet af Organist *Jepsen* — blev holdt et beaandet Foredrag af Provst *Schou* om Sangen som opdragende Magt og ligeledes et Foredrag af Dr. *Nørregaard* om Digtning og Historie i Skolen og endelig til Slutning ført en varm Debat om dansk og svensk Gymnastik efter et indledende Foredrag af *la Cour*, Askov.

Den svenske Gymnastik var i hine Tider et brændende Spørgsmaal, og baade Højskolefolk, Lærere og Præster tog derfor ivrigt Del i Diskussionen. En Officer fra Garnisonen var ogsaa med i Debatten; han lagde Bevillingsmyndighederne et fornuftigt Ord paa Sinde og hævdede forøvrigt, at Gymnastikundervisningen burde tage lige saa meget Hensyn til Karakterens Opdragelse som til Legemets Udvikling; men han kom for Skade at udtrykke sig vel djærvt i sin Slutningsbemærkning, og det er derfor at antage, at Virkningen af hans Ord druknede i den almindelige Indignation.

Spørgsmaalet om Læreruddannelsen og Skolens Reform dukkede frem igen, og i 1889 holdt Skolebestyrer *Slomann* et udmærket Foredrag, hvori han paapegede, at de kommende Reformer maatte gruppere sig om de tre Trin: Folkeskolen, Realskolen og Latinskolen. Forhandlingen var ret mat, og en Del af Deltagerne mente, at Mødets Resultat var for magert, naar der ikke engang faldt en Udtalelse derfra. Overlærer *Müller* tog derfor Sagen op paa ny det følgende Aar, og efter en livlig Debat vedtog Mødet en Resolution, hvor man kraftigt udtalte sig for en Skole-reform og en forbedret Læreruddannelse. Møderne var i en Opgangsperiode besøgt af mange, og adskillige kom langvejs fra. Overlærer *Østergaard*, Aalborg, var saaledes

en stadig Gæst, gamle Lærer *Møller* i Lee ligesaa og mange andre, som var kommet i Vane med at rejse til Aarhus i Pinseferien, og nu syntes, at de ikke kunde undvære det oplivende og forfriskende deri.

Stiftsprovst *Sørensen* var Møderne en god Mand. Han holdt jævnlig et af sine udmærkede Foredrag og deltog med Glæde i Mødernes selskabelige Sammenkomster, hvor hans Vid og Lune blev lige saa skattet om Aftenen, som hans Alvor og Inderlighed var blevet det om Dagen.

Engang ved en Seksa havde Journalist *P. Sabro* lagt de tilstedeværende Sogne- og Byraadsmedlemmer ret kraftigt paa Sinde at være lydhøre overfor Skolens Krav og ikke vise sig karrige i deres Bevillinger, og han havde gjort det saaledes, at man følte sig ilde berørt; i hvert Fald skreves der, „at hans Ord virkede som en Brandfakkel“.

Stiftsprovsten reddede Situationen og slukkede omtalte Fakkel med en humoristisk Tale.

Skolereformen er i 90ernes Begyndelse et Emne, der optager stærkt; det bliver behandlet paa tre Møder i Træk, og det sker, at man tager det op til ny Debat den anden Mødedag, skønt man i Grunden mente at have sluttet med det den første Dag. Maaske har Folk atter syntes, at Møderne var for ensidige; der kommer igen en Dekadence. Tilslutningen er ringe, og et Par Aar er der intet Møde.

1896 bliver Overlærer *Müller* Formand, og atter gaar det fremad. Et nyt Spørgsmaal dukker op og samler Folkets Interesse, og igen strømmer man i store Skarer til Aarhus 3. Pinsedag.

Lærer *Jespersen*, Nebsager, talte varmt og godt om Børne- og Plejehjemssagen, og en interessant Debat fulgte paa, hvori deltog baade Lærere, Præster og Forældre. *P. Sabro* slog stærkt til Lyd for at faa afskaffet det grimme Ord „Fattiggaardsbarn“, og han fik udmærket Tilslutning; i

det hele taget var man enige om, at her laa en stor Op-gave, og man anbefalede stærkt Kommunerne at tage den op. — Paa samme Møde diskuteredes endnu en Gang Skolereformen. Amdraadsmedlem *Jensen*, Fensholt, der ellers tidligere havde været noget betænkelig ved de Byrder, der vilde følge med, var efterhaanden bleven omvendt, og han lagde for med en glimrende Indledning, hvori han blandt andet brugte den Ytring: „*Naar Folk siger, at vi ikke har Raad til at forbedre vort Skolevæsen i Retning af flere Skoler, mindre Klasser og højere Lærrelønninger, saa siger jeg, at vi har ikke Raad til at lade være!*“ — Han fik udmærket Støtte fra mange Sider, bl. andet fra Driftsbestyrer *Stensballe*, og der blev vedtaget en næsten enstemmig Resolution, hvori man tilskyndede Rigsdagen til atter i næste Samling at tage fat paa Skolelovsforslaget.

1897 mindede *Müller* i sin Indledningstale om, at Skolemøderne nu var 50 Aar gamle; han paaviste den Betydning, de havde haft for Skolen og Hjemmene, og udtalte et varmt Ønske om, at de endnu længe maatte bestaa til Gavn og Glæde for den Ungdom, der vokser op i Danmark.

Samme Aar var Emnet om Fortsættelses- eller Ungdomsskoler for første Gang paa Bane, og Aaret efter holdt Forstander *Budde* et Foredrag om Børnene, der i den Grad greb alle, at man straks blev enige om at udelade al Diskussion.

I disse Tider bringes adskillige Spørgsmaal frem, som man ellers ikke er vant-til at se paa Skolemødernes Program: Kvindesagen, Skandinavismen, den sønderjydske Sag, Børnehavespørgsmaalet, Asylsagen m. m., og det virker tiltrækkende paa Folk og bringer Liv og Afveksling, saa Møderne var godt besøgt; dertil kommer, at man som Regel samledes om Aftenen til Seksa og Koncert, og i flere Aar havde man dertil et yndet Sted i Handels- og Kontorist-

foreningen paa Klostergade. — Da Loven om forsømte Børn laa paa Rigsdagens Bord, kom den ogsaa under Debat paa Skolemødet, og efter en lang Forhandling enedes man om en Resolution, der stærkt opfordrede Lovgivningsmagten til at løse dette vigtige Spørgsmaal. Aaret efter var Loven en Kendsgerning, og den blev gennemgaaet og kommenteret af Overlærer *Müller* og Folketingsmand *Sabro*. Samme Møde var forøvrigt et ganske fortrinligt Møde, hvor Dr.

Overlærer S. Pedersen.

N. Bang talte om „Skolen og Livsanskuelse“, Pastor *Christensen*, Harlev, om „Omsorgen for den konfirmerede Ungdom“ og Pastor *Laursen* om „Religionsundervisningen i Skolen“. Disse beslægtede Emner affødte en varm og indholdsrig Debat, der endnu erindres af mange med stor Glæde.

Overlærer *Müller*, som efter sit mangeaarige Arbejde følte sig træt, nedlagde Posten som Formand, og i hans Sted traadte

Overlærer *S. Pedersen*, — Under hans Ledelse og senere er der holdt en Række gode Møder, som ikke nærmere skal omtales her, da de er i saa frisk Minde. En Række udmærkede Mænd som *Klaus Berntsen*, Professor *N. A. Larsen*, Biskop *Sørensen*, og mange andre har ved deres Ord belært og beriget Tusinder af Forældre og Lærere, og det er kun at haabe, at de endnu i mange Aar maa have Kraft og Lyst til at komme til Stede ved „De almindelige jydskke Skolemøder“.

Et Par Ting, der har sat Mærker i Aarhus og Omegn, har i Overlærer *Pedersen*'s Tid haft deres Udspring paa Skolemøderne. Saaledes startedes Ungdomsskolebevægelsen

af Lærer *Fogh*, Seldrup, paa Mødet 1910, og den 9. Juni 1908 stiftedes en Afdeling af „Danske Læreres Sangkor“ af Lærer *L. J. Hansen*, Aarhus. Under hans Ledelse har denne vokset sig stærk gennem Aarene og har ofte glædet Skolemøderne med sin friske Sang samtidig med, at den har dannet et udmærket Bindeled mellem Kollegerne paa Land og i By. I de allersidste Aar har Møderne gaaet deres jævne Gang og synes for Tiden at være i Opdrift.

70 Aar er henrundet, siden det første Møde fandt Sted her i Aarhus, og meget er hændet vort Folk og vort Land siden da.

Det ligger da nær at overveje, om disse Møder har lyttet til Tidens Hjerteslag, har været med til at bygge vort Land, har gjort deres Skyldighed. Jeg mener at kunne besvare dette fuldt bekræftende. Saa ofte noget nyt, der har angaaet Barnet og Skolen, er kommet frem, er det blevet grebet af Møderne; Forældre og Lærere har i Fællesskab ydet deres bedste, Tanker er vækket, der har sat Frugt i det daglige Arbejde, og Forstaaelse er skabt, hvor denne manglede. Men over det nye har man ingenlunde glemt det gamle, og aldrig har man tabt Betydningen af Samarbejdet mellem Skolen og Hjemmet af Syne.

Maatte da „De almindelige jydsk Skolemøder“, som i Dag har naaet „Støvets Aar“, endnu have et langt og daadkraftigt Liv for sig til Velsignelse for den opvoksende Ungdom.

K. P. Kristensen.